

Tech Revolutions and Rabbinic Responses: From Gutenberg to Edison
Class #1: Sacred Text and New Tech: The Problem of Print

Rabbanit Sara Wolkenfeld
 sarawolkenfeld@gmail.com

<p>1) Proverbs 3:3 Let fidelity and steadfastness not leave you; Bind them about your throat, Write them on the tablet of your mind,</p>	<p>משלי ג:ג חֶסֶד וְאֱמֶת אֶל־עֵזְבֶךָ קִשְׁרָם עַל־גְּרוֹתֶיךָ כְּתִבֵם עַל־לִיּוֹחַ לִבֶּךָ:</p>
<p>2) “The Ashkenazi Elite at the Beginning of the Modern Era: Manuscript vs. Printed Book,” by Elchanan Reiner, in Polin, Vol. 10, pp. 87 The printed manual...freezes and rigidifies halakhah, which must remain fluid...authority is personal, it depends absolutely on the halakhic scholar...who cannot - and may not - rely on precedents.</p>	
<p>3) Abraham Conat, Colophon to the Tur, printed in 1476 in Mantua, describing a printed text: Writing with many quills, without miraculous intervention...</p>	<p>הכותב בכמה קולמוסים, בלא מעשה ניסים...</p>
<p>4) Responsa of Rabbi Binyamin Solnik, #99, (Poland, 1550-1619) A tree planted by streams of water, whose top reaches the heavens like a stone of marble—do not call it water. Rather, it is my beloved son, a father and leader in lofty and deep wisdoms, the teacher and head of the rabbinical court, our teacher Rabbi Avraham, may his light shine; Who asked me concerning printed books whether they have the same sanctity as books written by hand with a quill.</p>	<p>שו"ת משאת בנימין סימן צט עץ שתול על פלגי מים. ראשו מגיע השמים כאבן מאבני שיש אל תאמרו מים. הלא הוא אהו' בני אב וראש בחכמות הרמות העמוקות ר"מ ואב"ד מוהר"ר אברהם נר"ו. אשר שאלתני על הספרים הנדפסים בדפוס אם יש להן דין קדושת ספרים הנכתבים בכתובה ובקולמוס.</p>
<p>5) Response...when it comes to the holiness of printed books, it seems that there is no distinction</p>	<p>תשובה...קדושת ספרים הנדפסים נראה דאין לחלק בין ספרים</p>

between books written by hand and books printed by press, and all the sanctity that handwritten books possess, printed books also possess. For what difference should it make to me whether it is produced by writing or by engraving?
See the responsum of Rabbi Menachem Azariah...
And the Holy Plate [tzitz] also was not in writing but in engraving, as we say there that its writing was not sunken but raised like gold *dinars*, yet nevertheless it is written concerning it "engraved like a signet" (Exodus 28:36)—thus it is [considered] writing.

הנכתבים בכתיבה ובין ספרים
הנדפסים בדפוס וכל הקדושה שיש
לספרים הנכתבים יש גם כן לספרים
הנדפסים דמה לי בכתיבה מה לי
בחקיקה
ועיין בתשובת ר' מנחם עזריה...
וציץ הקודש נמי לא היה בכתיבה
אלא בחקיקה כדאמרינן התם לא
היה כתבו שקוע אלא בולט כדינרי
זהב אעפ"י כן כתיב ביה מכתב
פתוחי חותם אלמא כתיבה היא

6) Exodus 39:30
They made the frontlet for the holy diadem of pure gold, and incised upon it the seal inscription: "Holy to GOD."

שמות ל"ט:ל'
ויעשו את ציצין נזר הקדש זהב טהור
ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש
ליהוה:

7) And the Tablets also were by engraving, as it is written "engraved upon the tablets" (Exodus 32:16), and accordingly Scripture calls them writing in several places, as it says "and the writing was the writing of God" (ibid.) and it says "written with the finger of God" (Deuteronomy 9:10)...And we derive from this that engraving and writing are one and the same thing...

והלוחות נמי היה בחקיקה כדכתיב
חרות על הלוחות ועפ"י כן קורא
אותם כתיבה בכמה מקראות שנא'
והמכתב מכתב אלדי' ואומר כתובי'
באצבע אלדי'...וש"מ דחקיקה
וכתיבה חדא מלתא היא...

8) Exodus 32:15-16
(15) Thereupon Moses turned and went down from the mountain bearing the two tablets of the Pact, tablets inscribed on both their surfaces: they were inscribed on the one side and on the other. (16) The tablets were God's work, and the writing was God's writing, incised upon the tablets.

שמות ל"ב:ט"ו-ט"ז
(טו) ויפן וירד משה מן ההר ושני
לחת העדות בידו לחת כתבים משני
עבריהם מזה ומזה הם כתבים: (טז)
והלחות מעשה אלקים המה והמכתב
מכתב אלקים הוא חרות על הלחות:

9) Deuteronomy 9:10

And the ETERNAL gave me the two tablets of stone inscribed by the finger of God, with the exact words that the ETERNAL had addressed to you on the mountain out of the fire on the day of the Assembly.

דברים ט"י

וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת
הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים
וְעָלִיהֶם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם
הַקָּהָל

10) And should you say that engraving is different, in that one engraves the body of the letters themselves, as in the Tablets where the writing was engraved and sunken, and this is outer engraving, as we say elsewhere that the “*mem*” and “*samekh*” in the Tablets stood miraculously, and regarding the *tzitz* as well, even though its letters were raised like gold dinars, nevertheless there too it is outer engraving, for one performed an action upon the body of the letters themselves, as we say there "like gold dinars but not like gold dinars—for there [in dinars] it is inner [engraving] and here outer; there from inside and here from outside."

And Rashi explains: "Outer—for the *tzitz* was thin like a plate, and one pressed the letters from one side and pushed their flanks, and they bulge out from the other side, from the outside of the *tzitz*, pressing from outside and it bulges from inside." And we derive from this that both in the Tablets and in the *tzitz*, the engraving was through action performed upon the body of the letters themselves. This is unlike the craft of printing, where the writing is neither sunken nor raised, but rather the ink adheres to the paper by means of the impression of the letters.

This presents no difficulty, for even actual writing—the letters are not sunken or raised, but rather the ink adheres to the paper or parchment by

וכי תימא דשאני חקיקה שחוקק גוף האותיות כמו בלוחות שהכתב היה חקוק ושקוע והיינו חק יריכות וכדאמרין בעלמא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין וגבי ציץ נמי אע"ג שהיו אותיותיו בולטות כדינרי זהב מכל מקום התם נמי חק יריכות הוא שהיה עושה מעשה בגוף האותיות וכדאמרין התם כדינרי זהב ולא כדינרי זהב דאלו התם תוכות והכא יריכות התם מגוואי והכא מבראי.

ופי' רש"י ז"ל יריכות שהיה ציץ דק כעין טס וצר האותיות מעבר האחד ודוחק יריכותיהן והן בולטות מעבר השני מבראי ציץ דוחק מבראי והיא בולטת מגוואי וש"מ דבין בלוחו' ובין בציץ היתה החקיקה על ידי מעשה שבגוף האותיות משא"כ במלאכת הדפוס שאין הכתב לא שקוע ולא בולט רק שמדבק הדיו בנייר ע"י הרושם האותיות

הא לא קשיא היא דהא כל כתיבה ממש נמי אין האותיות שקועות ולא בולטות אלא שמדבק הדיו בנייר או בקלף על ידי הקולמוס ומה לי ע"י הקולמוס ומה לי ע"י הדפוס...

means of the quill. And what difference is there to me whether by quill or by printing press?...

11) Yet one might note, at first glance, that perhaps the craft of printing is different, for one prints the entire page of writing at once and with one force, unlike the manner of writing where one writes each and every letter individually, and one could say that each and every letter requires its own force and sanctity, and one force and one sanctity for multiple words and letters does not suffice for us.

ואכתי איכא למידק לכאורה דשאני
מלאכת הדפוס שמדפיס כל הדף
בכתב בבת אחת ובכח אחד שלא
כדרך הכתיבה שכותבין כל אות
ואות בפני עצמו ואיכא למימר דכל
אות ואות בעי כח וקדושה בפני
עצמו ולא די לנו בכח וקדושה אחת
לכמה תיבות ואותיות

12) However, it appears that on the contrary, the opposite is more reasonable—that there is greater merit and holiness in writing all at once than in writing each letter individually one after another. As we find in tractate Yoma...regarding Ben Kamtzar, who would take four quills between his fingers and write the [Divine] Name of four letters all at once. And it concludes there that he was unwilling to teach [others] the craft of writing, and therefore they said about him "the name of the wicked shall rot" (Proverbs 10:7). And from the fact that they said about him "the name of the wicked shall rot" because he was unwilling to teach, we derive that it is a superior quality to write the Name all at once

This is similar to those incidents adjacent to it—regarding the House of Garmu who were expert in the craft of the showbread, and the House of Avtinus who were expert in the craft of the incense, and they were unwilling to teach.

And because of the superior quality that they had in the craft of the incense and showbread, and they were concerned lest an unworthy person learn and do such before idolatry, and because this is a proper reason and their intention was for the sake of

אכן נראה דאדרבה איפכא
מסתברא דמעלה יתירה וקדושה רבה
איכא יותר בכותב בבת אחת
מבכותב בזה אחר זה כל אות ואות
בפני עצמו
כדאשכחן במסכת יומא...גבי בן
קמצר שהיה נוטל ארבע קולמסין בין
אצבעותיו וכותב שם בן ד' בבת אחת
ומסיק שם שלא היה רוצה ללמוד על
מעשה הכתב ולכך אמרו עליו שם
רשעים ירקב ומדאמרו עליו שם
רשעים ירקב בשביל שלא היה רוצה
ללמוד ש"מ דמעלייתא היא לכתוב
את השם בבת אחת
דומיא דהנך עובדא דסמוך ליה דבית
גרמי שהיו בקיאינן במעשה לחם
הפנים ובית אבטינוס היו בקיאינן
במעשה הקטורת ולא רצו ללמוד
ומפני מעלה יתירה שהיה להם
במעשה הקטורת ובלחם הפנים והיו
חוששין שמא ילמוד אדם שאינו הגון
ויעשה כן לפני ע"ז ומפני שטעם הגון
הוא ולשם שמים נתכוונו לא רצו
לגלות המעלה יתירה שבקטורת

Heaven, they were unwilling to reveal the superior quality in the incense and showbread, therefore they said about them "the memory of the righteous is a blessing" (Proverbs 10:7). But Ben Kamtzar, who was unwilling to teach the superior quality in the craft of writing without any reason in the world—they said about him "the name of the wicked shall rot."

And since this one knew how to write all the letters of the Name at once, it shall be counted for him as a great and superior quality. Without doubt there is in this a secret and great holiness, more than in a Name whose letters were written one after another. And if so, the same is true regarding our craft of printing, which prints the entire page at once—this is not an inferior matter or minor holiness, but on the contrary, it is a superior quality and great holiness.

ובלחם הפנים לכך אמרו עליהן זכר צדיק לברכה. אבל בן קמצר שלא היה רוצה ללמוד המעלה יתירה שבמעשה הכתב בלא שום טעם בעולם אמרו עליו שם רשעים ירקב

ומאחר שזה היה יודע לכתוב כל אותיות שם בבת אחת יחשב לו למעלה גדולה ויתירה בלי ספק שיש בזה סוד וקדושה רבה יותר מבשם שנכתבו אותיותיו זה אחר זה ואם כן ה"ה נמי במלאכת הדפוס שלנו שמדפיס כל הדף בבת אחת לאו גריעותא וקדושה קלה הוא אלא אדרבה מעלה יתירה וקדושה רבה הוא

13) Yoma 38b:3

The Sages taught: Ben Kamtzar did not want to teach others a special **technique of writing**. What was that technique? **They said about him that he would take four quills between his fingers, and if there was a word consisting of four letters** that he wanted to write, **he could write it simultaneously**. **They said to him: What did you see that led you not to teach** that technique? **All the** others with unique skills **came up with a response to** questions about the **matter of their** conduct, claiming that they

ומא ליח ב:ג'

תנו רבנן: בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הפתב. אמרו עליו שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אצבעותיו, ואם הייתה תיבה של ארבע אותיות היה כותבה בבת אחת. אמרו לו: מה ראית שלא ללמד? כולן מצאו תשובה לדבריהם, בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו. על הראשונים נאמר: "זכר צדיק לברכה", ועל בן קמצר ודבריו נאמר: "ושם רשעים ירקב".

sought to prevent their technique from being used in idol worship. However, **ben Kamtzar did not come up with a response to** questions about the **matter of his** conduct, and it was clear that his only motivation in preventing his skill from being disseminated was his own personal honor. **With regard to the first** people listed, **it is stated: “The memory of the righteous shall be for a blessing”** (Proverbs 10:7); **and about ben Kamtzar and his counterparts it is stated: “But the name of the wicked shall rot”** (Proverbs 10:7).

14) And even though one might reject this and distinguish, saying that specifically regarding one Name that it is a superior quality to write it all at once rather than one after another, but not regarding the craft of printing which prints multiple Names at once. But this is not plausible, because we maintain that one must pronounce with one's lips each time one writes the Name that one writes it for the sake of the sanctity of the Name, and it does not suffice to pronounce with one's lips once for multiple Names—it appears that certainly regarding the sanctity of a Torah scroll, the law is indeed thus, but not regarding other books.

And further, one can say that regarding a Torah scroll as well, when one writes two or three Names adjacent one after another, one does not need to sanctify each Name individually. We only say that one needs to sanctify each and every

ואע"ג דיש לדחות ולחלק ולומר דגבי שם אחד דוקא הוי מעלייתא לכותבו בבת אחת מבזה אחר זה משא"כ במלאכת הדפוס שמדפיס כמה שמות בב"א וזה לא יתכן משום דקי"ל שצריך להוציא בשפתיו בכל פעם שכותב שם שכותב לשם קדושת השם ואינו מספיק שיוציא בשפתיו פעם אחת לכמה שמות. נראה דודאי לקדושת ס"ת דינא הכי הוא ולא לגבי שאר ספרים.

ועי"ל דגבי ס"ת נמי כשכותב ב' שמות או ג' סמוכים זה אחר זה אין צריך לקדש כל שם בפני עצמו ולא אמרינן שצריך לקדש כל שם ושם בפני עצמו רק בשמות שאינן סמוכין שכותב כמה תיבות בין שם לשם והוי הפסקה אבל בשכותב כמה שמות בלי הפסקה די להם בקידוש אחד

Name individually when [writing] Names that are not adjacent, where one writes several words between Name and Name and there is an interruption. But when one writes multiple Names without interruption, one sanctification suffices for them.

...And according to this, regarding printed books where one prints the entire page at one time and with one force, one sanctification suffices for the entire page, for there is no interruption at all....

And this suffices for your first question, which has yielded the law that printed books possess all the sanctity that handwritten books possess.

...ולפי זה בספרים הנדפסים שמדפיס כל הדרך בפעם אחד ובכח אחד די בקידוש אחד לכל הדרך שהרי אין כאן הפסק כלל...

ודי בזה לשאלתך קמייתא שיצא הדין שהספרים הנדפסים יש להם כל קדושה שבספרים הנכתבים בכתיבה.